

Kwaliteitsteam Nieuwe Hollandse Waterlinie

Aan: Liniecommissie
p/a Liniebureau
Postbus 406 3500AK Utrecht

CC: Tom van Nouhuys (directeur Stichting Forteiland Pampus),
Eric ten Brummelhuis (Linieteam, provincie Noord-Holland)

Onderwerp: advies ontwikkeling forteiland Pampus

17 augustus 2020

Geachte leden van de Liniecommissie,

Op 19 juni heeft het kwaliteitsteam Pampus bezocht en is het team door directeur Tom van Nouhuys uitgebreid bijgepraat over de beoogde ontwikkeling van het forteiland. Graag brengen wij advies aan u uit over dit plan.

Complimenten zijn op zijn plaats! Het is een inspirerend plan dat het forteiland vanuit de historische kernwaarden naar een duurzame toekomst brengt. De kernwaarde van het kustfort midden in het IJmeer is uitstekend vertaald in een plan voor eigentijdse zelfvoorzienendheid en een goed ingepaste ontvangstvoorziening. Zo laat Pampus zien dat de transitie naar een duurzame samenleving goed combineerbaar is met het behoud van erfgoedwaarden. Er is naar onze overtuiging een goede balans gevonden tussen erfgoed, energietransitie, exploitatie en educatie.

Wij adviseren u dit plan te omarmen en de initiatiefnemer te steunen in de ontwikkeling. In dit advies geven wij u graag onze overwegingen en enkele aandachtspunten.

Entreegebouw en haven

Pampus is uniek, een markant scharnierpunt tussen Nieuwe Hollandse Waterlinie en Stelling van Amsterdam. Door de ligging precies midden in het IJmeer is het forteiland vanuit alle zijden prominent zichtbaar. Wij onderschrijven de keuze om het nieuwe entreegebouw/horeca verdiept in de grondwal van het fort aan te brengen. Door deze verdekte positie van het gebouw wordt de alzijdigheid van het vrije schootsveld rond Pampus gerespecteerd. In het aanzicht van Pampus vanaf de zuidzijde blijft de robuuste eenheid van de grondwal beeldbepalend. Hoewel het vanuit het verschil tussen de keelzijde (zuidzijde) en de frontzijde (noordzijde) van het fort logisch is om van de

keelzijde de verblijfsruimte te maken adviseren wij dringend om hier de sfeer van ruigheid en militair-functionele pragmatiek als uitgangspunt te nemen. Houd het avontuurlijk en maak het niet te gezellig. Kijk vanuit deze benadering nog eens naar het voorstel voor nieuwe gebouwtjes op de plaats van de voormalige woningen en naar de entree vanuit de haven. Van oudsher was er slechts een smalle doorgang door de stortstenen verdedigingskade die onder water ligt en was er vanaf de haven geen rechtstreeks pad maar een 'banjonet-route' naar het fort. De extra toegevoegde steiger doet naar onze mening afbreuk aan de ervaring van een kleine, verholten aanlegplek. Ook de materialisering en detaillering van de gevel van het entreegebouw zou een robuust karakter moeten hebben, passend bij militair erfgoed en bij de ligging in een voormalige binnenzee, waar het bij storm nog steeds kan spoken.

Innovatie in energietransitie

De wijze waarop de zelfvoorzienendheid op Pampus is vorm gegeven is een uitstekend voorbeeld voor de opwek van duurzame energie op forten. In deze maat en schaal zijn windmolens op Pampus goed denkbaar. Door de ligging was Pampus nooit een gecamoufleerd fort; de windmolens versterken de positie van Pampus als landmark in het IJmeer en maken de identiteit van zelfvoorzienendheid afleesbaar. Ook de zonnepanelen dragen het zelfvoorzienend karakter uit. Voor de zonnepanelen onderschrijven we de keuze voor sterke enkelvoudige vormen: een vierkant op de plek van de voormalige kolenopslag en twee cirkels (van pv-folie) op de vernieuwde geschutskoepels. Een eventuele windmolen moet klein zijn, om te passen bij de schaal van het fort. Om de functie van een landmark van het fort te ondersteunen heeft één windturbine onze voorkeur. Wanneer dit niet voldoende is voor de benodigde hoeveelheid energie geven wij de voorkeur aan drie windmolentjes in plaats van twee.

Naast een zorgvuldige uitwerking van deze energievoorzieningen pleiten wij ook voor een nadere verkenning van innovatieve technieken, zoals benutting van het water van het IJmeer voor lage temperatuurwarmte en technieken voor opslag van energie in de ondergrond.

Ontwikkelvisie vanuit erfgoedwaarden

De uitwerking van de voorgestelde bouwkundige ingrepen en toegevoegde voorzieningen voor energie-opwek moet worden getoetst aan de erfgoedwaarden van het forteiland, dat onderdeel is van het UNESCO werelderfgoed Stelling van Amsterdam en tevens de status heeft van rijksmonument. Naar ons inzicht biedt het rapport 'Analyse ontwikkelingsruimte Forteiland Pampus' van bureau Cultuurhistorische projecten uit 2019 daarvoor een goede basis. In dit rapport wordt echter een ouder plan beoordeeld, dat op onderdelen afwijkt van het huidige voorstel. Daarom adviseren wij om dit rapport te actualiseren door in de beoordeling van het effect op de kernwaarden van het fort het huidige plan als uitgangspunt te nemen.

Exploitatie

Het fort had voor de COVID 19-crisis een gezonde exploitatie door een goede balans tussen horeca, evenementen en de museale functie. Zoals iedere onderneming zal ook Pampus zich moeten aanpassen aan de nieuwe omstandigheden. Het is daarbij verstandig om bij de beoogde verbouwing te anticiperen op een ruimere openstellingsmogelijkheden. Wij hebben daarbij waardering voor de adaptieve benadering van de exploitant om de hoeveelheid beschikbare energie bepalend te laten zijn voor de gebruiksmogelijkheden; het zelfvoorzienend concept is leidend.

Wij zullen de ontwikkeling met Pampus met veel belangstelling volgen en als inspiratie voor de verduurzaming van erfgoed benutten. En we zijn uiteraard bereid tot nader advies.

Met vriendelijke groet,

A handwritten signature in black ink, consisting of a large, stylized 'Y' followed by a horizontal stroke and a small loop.

ir. Yttje Feddes

Voorzitter van het Kwaliteitsteam Nieuwe Hollandse Waterlinie